

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتابخانه مرکزی
تبریز

۱۶ / ۹ / ۱۳۷۹

دانشگاه قم
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث

موضوع

حقوق زن در قرآن و عهدین

۸۴۱۲

استاد راهنما

حجة الاسلام و المسلمین دکتر محمد تقی دیاری

استاد مشاور

حجة الاسلام و المسلمین علی احمد ناصح

نگارنده

طاهره نور حسن فتیده

تیرماه ۱۳۷۸

۳۱۲۱۹

تقدیم

تقدیم به اولین بانوی بزرگ اسلام حضرت
خدیجه کبری علیها السلام حامی نبوت و دخت والایش
حضرت فاطمه زهرا علیها السلام مدافع ولایت و حضرت زینب
کبری علیها السلام نایب امامت
و به همه زنانی که در طول تاریخ به دفاع از حق
و حقانیت برخاسته‌اند.

سپاسگزاری

و اینکه که خداوند بزرگت توفیق اتمام این رساله را
مرحمت فرمود بر خود لازم می دانم که از استادان معظمی که در
تدوین آن یاریم نموده اند تشکر و قدردانی نمایم، استاد محترم
راهنما حجة الاسلام و المسلمین جناب آقای دکتر محمدتقی
دیاری که در تمامی مراحل پایان نامه از کمک ها و
راهنمایی های عالمانه ایشان بهره مند بوده ام و استاد محترم
مشاور حجة الاسلام و المسلمین جناب آقای علی احمد ناصح، که
از مساعدت آن بزرگوار نیز بهره برده ام.

و همچنین از والدین گرامی، برادر عزیز و همسر بزرگوارم که
زمینه تحصیل را برای حقیر فراهم نموده اند تشکر و قدردانی
نموده و توفیق روزافزون همگان را از پروردگار متعال مسألت
دارم.

چکیده

حقوق زنان و نقش و شخصیت اجتماعی آنان که از جمله مسائل مطرح قرن اخیر می‌باشد، قرن‌ها قبل مورد توجه و تأکید ادیان الهی بوده است که بررسی کتب مقدس این ادیان، برای اثبات مدعا کافی است در همین راستا در این پایان‌نامه به بررسی مسائلی چون آفرینش زن و شخصیت اجتماعی و تکالیف او، اختیارات او در ازدواج و طلاق و نقش او در محیط خانواده و جامعه، در قرآن و عهدین پرداخته شده و نتایج زیر بدست آمده است.

زن در عهدین با توجه به آفرینش طفیلی او، دارای شخصیت مستقلی نیست و در مرتبه‌ای پایین‌تر از مرد قرار دارد و تقریباً از تمامی حقوق و مزایای اجتماعی محروم بوده و هرگونه قدرت انتخاب و آزادی عملی از او گرفته شده است و اما در قرآن کریم، زن آفریده‌ای مستقل، انتخاب‌گری آزاد و تصمیم‌گیرنده‌ای مختار و با کرامت است که برخلاف برخی توهمات از تمامی مزایای حقوقی و اجتماعی برخوردار است.

وجود موارد مشابهی در عهدین و قرآن در زمینه مسائل زنان همچون اهمیت عفاف و اطاعت از مادر و احترام به او و... نشانگر همسویی ادیان الهی و خاستگاه واحد آنان می‌باشد هر چند که عهدین به دلیل تحریفات بسیار زیادی که در آنها صورت گرفته است خاصیت اصلی خویش را از دست داده‌اند.

نکته مهم اینکه استواری و جامعیت احکام قرآن کریم در تمامی مسائل مربوط به زنان کاملاً ملموس و مشهود بوده و هر فرد منصفی را به حقانیت آن رهنمون می‌شود.

واژگان کلیدی

قرآن، عهدین، زن، حقوق، ازدواج، طلاق، خانواده، جامعه، روایات، تلمود.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: نگرشی کلی به شخصیت و جایگاه زن در قرآن و عهدین	۶
مقدمه	۷
مبحث اول: آفرینش زن در قرآن و عهدین	۸
الف - آفرینش زن در نگاه عهدین	۸
۱ - نظر عهد قدیم	۸
۲ - نظر عهد جدید	۹
ب - آفرینش زن در نگاه قرآن	۱۰
نقد نظر عهدین	۱۲
تفاوت‌های طبیعی مرد و زن	۱۵
الف - تفاوت جسمی	۱۵
ب - تفاوت روانی	۱۶
مبحث دوم: شخصیت اجتماعی، حقوق و تکالیف زن در نگاه قرآن و عهدین	۱۸
گفتار اول: برابری زن و مرد	۱۹
الف - برابری زن و مرد در عهد قدیم	۱۹
ب - برابری زن و مرد در عهد جدید	۲۲
ج - برابری زن و مرد در قرآن کریم	۲۵
شبهه برتری مرد بر زن	۳۱
گفتار دوم: مالکیت زنان	۳۴
الف - مالکیت زنان در عهد قدیم	۳۴
ب - مالکیت زنان در عهد جدید	۳۵
ج - مالکیت زنان در قرآن کریم	۳۶
گفتار سوم: قدرت و حق انتخاب زنان	۳۹
الف - قدرت و حق انتخاب زنان در عهد قدیم	۳۹
ب - قدرت و حق انتخاب زنان در عهد جدید	۴۰
ج - قدرت و حق انتخاب زنان در قرآن کریم	۴۰

۴۱	گفتار چهارم: تکلیف در برابر خدا
۴۱	الف - تکلیف در برابر خدا در عهد قدیم
۴۴	ب - تکلیف در برابر خدا در عهد جدید
۴۵	ج - تکلیف در برابر خدا در قرآن کریم
۴۷	نتایج فصل اول

۴۹	فصل دوم: ازدواج و زندگی زناشویی
----	---------------------------------

۵۰	مبحث اول: اهمیت ازدواج
۵۰	الف - اهمیت ازدواج در عهد قدیم
۵۲	ب - اهمیت ازدواج در عهد جدید
۵۵	ج - اهمیت ازدواج در قرآن کریم
۵۸	مبحث دوم: معیار انتخاب همسر
۵۸	الف - معیار انتخاب همسر در عهد قدیم
۵۹	ب - معیار انتخاب همسر در عهد جدید
۶۰	ج - معیار انتخاب همسر در قرآن کریم
۶۳	مبحث سوم: حدود استقلال و آزادی زنان در ازدواج
۶۳	الف - حدود استقلال و آزادی زنان در عهد قدیم
۶۴	ب - حدود استقلال و آزادی زنان در عهد جدید
۶۵	ج - حدود استقلال و آزادی زنان در قرآن کریم
۶۹	مبحث چهارم: بررسی حکمت صداق و مهریه
۶۹	مقدمه: علل پیدایش مهر و حکمت آن
۷۲	الف - مهر در عهد قدیم
۷۳	ب - مهر در عهد جدید
۷۴	ج - مهر در قرآن کریم
۸۰	مبحث پنجم: ازدواج با محارم
۸۰	الف - ازدواج با محارم در عهد قدیم

ب - ازدواج با محارم در عهد جدید	۸۵
ج - ازدواج با محارم در قرآن کریم	۸۶
حکمت تحریم ازدواجهای ممنوع	۸۷
مبحث ششم: چند همسری	۹۰
الف - چند همسری در عهد قدیم	۹۰
ب - چند همسری در عهد جدید	۹۳
ج - چند همسری در قرآن کریم	۹۵
علل پیدایش چند همسری و ضرورت آن	۹۹
نتایج فصل دوم	۱۰۴

فصل سوم: مسأله طلاق ۱۰۵

مقدمه: طلاق و ضرورت تشریع آن در ادیان الهی	۱۰۷
الف - طلاق در عهد قدیم	۱۰۷
ب - طلاق در عهد جدید	۱۰۸
ج - طلاق در قرآن کریم	۱۱۰
مبحث اول: حق طلاق	۱۱۲
الف - حق طلاق در عهد قدیم	۱۱۲
ب - حق طلاق در عهد جدید	۱۱۵
ج - حق طلاق در قرآن کریم	۱۱۹
علت تفویض حق طلاق به مردان	۱۲۳
مبحث دوم: موجبات طلاق	۱۲۴
الف - موجبات طلاق در عهد قدیم	۱۲۴
ب - موجبات طلاق در عهد جدید	۱۲۸
ج - موجبات طلاق در قرآن کریم	۱۳۰
علت عدم تعیین موجبات طلاق در اسلام	۱۳۵

۱۳۷	مبحث سوم: وضعیت زنان مطلقه
۱۳۷	گفتار اول: ازدواج مجدد زنان مطلقه
۱۳۷	الف - ازدواج مجدد زنان مطلقه در عهد قدیم
۱۳۸	ب - ازدواج مجدد زنان مطلقه در عهد جدید
۱۴۱	ج - ازدواج مجدد زنان مطلقه در قرآن کریم
۱۴۴	گفتار دوم: وضعیت مالی زنان پس از طلاق
۱۴۴	الف - وضعیت مالی زنان مطلقه در عهد قدیم
۱۴۵	ب - وضعیت مالی زنان مطلقه در عهد جدید
۱۴۵	ج - وضعیت مالی زنان مطلقه در قرآن کریم
۱۴۷	نتایج فصل سوم

فصل چهارم: نقش و جایگاه زن در نظام خانواده ۱۴۹

۱۵۰	مقدمه: اهمیت خانواده و پیوند خانوادگی
۱۵۱	الف - عهد قدیم
۱۵۲	ب - عهد جدید
۱۵۲	ج - قرآن کریم
۱۵۳	مبحث اول: موقعیت زن در محیط خانواده
۱۵۳	گفتار اول: زن در موقعیت همسری
۱۵۳	الف - زن در موقعیت همسری در عهد قدیم
۱۵۳	۱ - زن، مطیع کامل شوهر
۱۵۴	۲ - اثرپذیری مرد از زن
۱۵۶	۳ - زن، مایه آرامش و آسایش مرد
۱۵۷	۴ - زن، منشأ خیر و برکت
۱۵۷	۵ - احترام نهادن به زن
۱۵۹	۶ - زن و ازدیاد نسل

ب - زن در موقعیت همسری در عهد جدید	۱۶۰
۱ - اطاعت کامل از شوهر	۱۶۰
۲ - اثرپذیری مرد از زن	۱۶۱
۳ - محبت و احترام به زن	۱۶۲
ج - زن در موقعیت همسری در قرآن کریم	۱۶۳
۱ - زن، مایه آرامش همسر	۱۶۳
۲ - برخورد نیکو و شایسته با زن	۱۶۵
۳ - احترام و محبت به زن	۱۶۷
۴ - زن و مسأله تولید مثل	۱۶۸
۵ - زن، نعمتی از جانب خداوند	۱۶۹
۶ - اثرپذیری مرد از زن	۱۷۰
گفتار دوم: زن در موقعیت مادری	۱۷۰
الف - زن در موقعیت مادری در عهد قدیم	۱۷۰
۱ - احترام به مادر	۱۷۰
۲ - نقش مادر در تعلیم و تربیت فرزند	۱۷۲
۳ - نامگذاری بر فرزند	۱۷۴
ب - زن در موقعیت مادری در عهد جدید	۱۷۴
۱ - اطاعت از مادر و احترام به او	۱۷۴
۲ - نقش تربیتی مادر	۱۷۵
ج - زن در موقعیت مادری در قرآن کریم	۱۷۶
۱ - احسان به مادر و رعایت احترام او	۱۷۶
۲ - اطاعت از مادر	۱۷۹
۳ - نقش تربیتی مادر بر فرزند	۱۸۰
مبحث دوم: وظایف زن در برابر همسر	۱۸۱
الف - وظایف زن در برابر همسر در عهد قدیم	۱۸۱
ب - وظایف زن در برابر همسر در عهد جدید	۱۸۳
ج - وظایف زن در برابر همسر در قرآن کریم	۱۸۵
۱ - اطاعت از شوهر	۱۸۶
۲ - حافظ حقوق و منافع همسر	۱۸۷

۱۸۸	مبحث سوم: اهمیت عفاف در زندگی زناشویی
۱۸۹	الف - اهمیت عفاف در عهد قدیم
۱۹۳	ب - اهمیت عفاف در عهد جدید
۱۹۵	ج - اهمیت عفاف در قرآن کریم
۱۹۶	۱ - حرمت نگاه
۱۹۷	۲ - رعایت حجاب
۱۹۸	۳ - جلوگیری از زنا و مجازات آن
۱۹۹	۴ - مجازات تهمت به زنان عفیف
۲۰۱	نتایج فصل چهارم

۲۰۲	فصل پنجم: نقش و جایگاه زن در جامعه
-----	------------------------------------

۲۰۳	مقدمه: نقش مؤثر زن در اجتماع
۲۰۳	الف - نقش زنان در عهد قدیم
۲۰۵	ب - نقش زنان در عهد جدید
۲۰۶	ج - نقش زنان در قرآن کریم
۲۱۰	مبحث اول: چگونگی معاشرت زنان
۲۱۰	الف - چگونگی معاشرت زنان در عهد قدیم
۲۱۰	۱ - پوشش کامل در مقابل نامحرم
۲۱۱	۲ - لزوم پرهیز از هر گونه حرکات تحریک آمیز
۲۱۲	۳ - عدم تشبیه زن و مرد به یکدیگر
۲۱۲	۴ - نهی از لمس و تماس
۲۱۳	سیره عملی زنان یهود در نگاه ویل دورانت
۲۱۳	۱ - لزوم پوشاندن موی سر
۲۱۳	۲ - عدم اختلاط زن و مرد
۲۱۴	۳ - اجتناب از نگاه به نامحرم
۲۱۴	۴ - پرهیز از هر گونه آرایش برای بیگانه

۲۱۴	۵- پرهیز از هر گونه امر تحریک آمیز بوسیله مردان
۲۱۵	ب- چگونگی معاشرت زنان در عهد جدید
۲۱۵	۱- لزوم پوشیدن موی سر به هنگام عبادت
۲۱۶	۲- پرهیز از هر گونه آرایش ظاهری
۲۱۷	۳- لزوم سکوت زنان در کلیسا و عدم اظهار نظر آنان
۲۱۹	ج- چگونگی معاشرت زنان در قرآن کریم
۲۲۰	۱- پرهیز از هر گونه چشم چرانی
۲۲۰	۲- لزوم پرهیز از اظهار زینت و آرایش در برابر اغیار
۲۲۲	۳- لزوم رعایت پوشش مناسب در برابر نامحرم
۲۲۴	۴- نهی از تلاف صدای سخن با مرد اجنبی
۲۲۵	۵- داشتن وقار و متانت به هنگام راه رفتن
۲۲۶	۶- عدم اختلاط با مردان
۲۲۷	مبحث دوم: زن و مسئله فساد
۲۲۸	الف- رابطه میان زن و فساد در نگاه عهدین
۲۲۸	۱- عهد قدیم
۲۳۰	۲- عهد جدید
۲۳۲	ب- رابطه میان زن و فساد در نگاه قرآن کریم
۲۳۵	مبحث سوم: زمامداری و پیامبری زنان
۲۳۵	گفتار اول: زمامداری زنان
۲۳۵	الف- زمامداری زنان در عهدین
۲۳۵	۱- عهد قدیم
۲۳۵	۱/۱: دبوره
۲۳۶	۲/۱: ملکه عتلیا
۲۳۶	۳/۱: ملکه ایزابل
۲۳۶	۴/۱: ملکه استر
۲۳۶	۲- عهد جدید
۲۳۷	ب- زمامداری زنان در قرآن کریم
۲۳۷	۱- عظمت سلطنت ملکه سبا
۲۳۸	۲- عدم استبداد رأی ملکه سبا

۲۳۹	۳ - برخورد منطقی و دوراندیشانه ملکه سبا با نامه سلیمان
۲۴۰	۴ - رشد عقلانی ملکه سبا
۲۴۱	۵ - خضوع و تسلیم ملکه سبا در برابر پروردگار
۲۴۲	گفتار دوم: پیامبری زنان
۲۴۲	الف - پیامبری زنان در عهد قدیم
۲۴۳	۱ - دبورہ
۲۴۳	۲ - حلدۃ نبیہ
۲۴۳	۳ - مریم نبیہ
۲۴۳	ب - پیامبری زنان در عهد جدید
۲۴۴	ج - پیامبری زنان در قرآن کریم
۲۴۷	نتایج فصل پنجم
۲۴۹	خاتمه
۲۵۰	چکیده انگلیسی
۲۵۱	منابع و مأخذ

مقدمه

شکر و سپاس بیکران خداوندی را که بر بندگان خویش منت نهاده، آنان را در وادی ظلمت و انهداد، بلکه با ارسال رسل و انزال کتب، چراغ هدایت را فرا راهشان بر افروخت و عنایت و رحمت واسعه خویش را شامل حال همگان اعم از زن و مرد نموده، با تشریع قوانین و احکامی استوار و وضع حقوقی متناسب با هر یک از انسانها، مجموعه‌ای از راه و رسم درست زندگی را در قالب ادیان به بشریت عرضه داشت. هر چند که دست تطاول بشر در برخی از این ادیان همچون یهود و مسیحیت رخنه نموده و بسیاری از حقایق کتاب مقدس‌شان را وارونه جلوه داد و بشریت را از دست‌یابی به قوانین حقیقی الهی محروم ساخت، اما در آخرین دین و جامع‌ترین آنان یعنی اسلام و کتاب مقدس آن یعنی قرآن که از هرگونه تحریف و تغییری مصون مانده است، قوانین و احکام حقیقی الهی در دسترس همگان قرار گرفته است که از جمله آن، قوانین و احکام مربوط به زنان و حقوق آنان می‌باشد که به گونه‌ای عملی و کاربردی بر بشر عرضه شده است، یعنی همان چیزی که محافل و مجامع بشری در قرن اخیر به فکر آن افتاده‌اند قرن‌ها قبل در ادیان الهی به آن پرداخته شده و به صورتی مبسوط در ادیان مصون از تحریف، به چشم می‌خورد.

و اما وجود تصورات نادرست از دین و اینکه دین نمی‌تواند راهکارهایی عملی فراراه انسان قرار دهد و همچنین تصور نادرستی که از اسلام در زمینه مسائل زنان وجود دارد مبنی بر اینکه اسلام برای زنان حقوقی قائل نیست و یا اینکه با نگرشی منفی به او می‌نگرد،

ضرورت بررسی و تحقیق در این زمینه را ایجاب می‌کند که در همین راستا به بررسی مسائل مختلف زنان در ادیان سه گانه الهی (یهود، مسیحیت و اسلام) پرداخته و سعی شده که تصویری صحیح از نگرش اسلام و یهود و مسیحیت نسبت به زن و حقوق او، با استناد به کتب مقدس آنان در تحلیلی بی طرف ارائه گردد که مطالعه آن خواننده را علاوه بر رفع شبهات، به حقانیت و جامعیت دین حقیقی رهنمون خواهد ساخت.

انشاء الله

هدف عمده از این تحقیق ارائه تصویری تقریباً جامع از مسائل مختلف زنان اعم از حقوق و نوع نگرش به آنان در محیط خانواده و اجتماع، در عهدین و قرآن کریم می‌باشد که با بررسی هر یک از آنها در زمینه فوق، به نوع نگرش آنان به زن پی برده و جامع تر بودن هر یک در این زمینه مشخص می‌گردد. در این تحقیق سعی بر آن بوده که به سه سؤال اساسی پاسخ داده شود:

۱- نگرش عهدین نسبت به زن و مسائل مختلف او اعم از شخصیت و حقوق او چگونه است؟

۲- قرآن کریم با چه دیدی به زن نگریسته و آیا برای او شخصیت و حقوقی قائل است؟

۳- جامع ترین دین در زمینه موضوع مورد بحث کدام است؟

پیشینه تاریخی موضوع و تحقیق

مسأله حقوق زن، مخصوصاً در قرن اخیر توجه محافل و مجامع بشری را به خود جلب نموده و سخن‌های بسیاری پیرامون آن گفته می‌شود اما چنان که مطالعات نشان می‌دهد بررسی دقیق و همه جانبه‌ای که پیرامون این مسأله در عهدین و قرآن صورت گرفته باشد، به چشم نمی‌خورد، البته در زمینه حقوق زن در قرآن مطالب فراوانی نوشته شده است، اما آنجا که سخن از مقایسه آن با عهدین به میان می‌آید جز در چند مورد همچون حجاب، مهر و ارث، تحقیقی دقیق و جزئی به چشم نمی‌خورد تنها برخی از کتب تاریخی به بررسی سطحی